

luomisuskolle. Toisaalta hänen vastakkainasettelunsa nihilistisen ultradarwinismin ja kristinuskon välillä kaipaisi vielä lisäperusteita. Cunningham kritisoi eliminatiivista materialismia, jossa tietoisuutta pidetään vain illusiona. Hän puolustaa monipuolista käsitystä evoluutiosta ja realistista uskoa tietoisuuteen ja mieleen, ja ampuu alas skientisten tieteiskovaisuuden. Uusateistit jäävät kuitenkin luultavasti vielä kysymään, millä perusteella tulisi uskoa joko luomiseen tai olla nihilistejä. Emmekö voi uskoa vain todellisuuden (ja evoluutioprosessin) monipuoliseen luonteeseen?

Kreationismia olisi voinut myös analysoida vielä perusteellisemmin, jotta Cunninghamin väitteet kreationismin (lähes) hereettisyydestä olisi todistettu. Cunningham on oikeassa siinä, että kirkkoisat painottavat luomiskertomuksen tulkinnassa muuta kuin kirjaimellista historiaa, ja jopa eräänlaista evolutionismia (Augustinus). Näin kirkkoisien kirjoituksista voidaan löytää ainekset luomisen näkökulman ja evoluutioteorian harmonisointiin. Kirkkoisiltä ei ole kuitenkaan vaikea löytää myös Genesiksen historiallista tulkintaa: jopa Origenes katsoi, että ”maailman luomisesta ei ole vielä kulunut kymmentätuhatta vuotta” (*Contra Celsum*, I:IX). Historiallinen lukutapa on ollut kirkkohistoriassa niin yleinen, että sitä on vaikea pitää harhappina. Myös jotkut evoluutioteorian hyväksyvät ovat puolustaneet ajatusta historiallisesta Adamista ja Eevasta. Sikäli kuin historialliseen lukutapaan sisältyy gnostilainen ihmisen aineellisuuden halveksunta – ajatus, että apinan omaaminen esi-isänä olisi jotenkin halveksuttavaa – tai skientismi eli ajatus, jonka mukaan luomisen näkemys täytyy todistaa tieteellisesti, ollaan vaarallisilla vesillä.

Myös ID-liikkeen kritiikkiin olisi voinut panostaa lisää huomioimalla vastaväitteet. ID-liike on pyrkinyt vastaavaan kritiikkiin, jonka mukaan se pelkistää Jumalan pelkäksi suunnittelijaksi. Sen mukaan suunnitteluargumentti todistaa vain älykkään suunnittelijan olemassaolon; Jumala on todellisuudessa paljon enemmän. Liike argumentoi, ettei metafyyssisin perustein voi todistaa, ettei luonnosta voisi löytyä todisteita suunnittelusta, ja ”aukkoja” luonnon kyvyissä. ID-teoreetikkojen mukaan on mahdollista syölyä myös aukkojen naturalismiin, jossa mille tahansa ilmiölle oletetaan olevan naturalistinen selitys, vaikka naturalismissa olisi miten suuria ongelmia hyvänsä. Cunninghamin kritiikissä on kuitenkin mieltä: vaikka ID-liike pyrkii kritisoimaan materialistista skientismia, sen omassa ajattelussa on ajoittain skientistisiä piirteitä.

Cunninghamin *Darwin's Pious Idea* tekee vaikutuksen kirjoittajansa laajalla asiantuntemuksella ja kyvyllä löytää yhteyksiä toisistaan näennäisen kaukana olevien tieteenalojen välillä. Cunninghamin päätelmät ovat provokatiivisia, hän maalaa välillä leveällä pensselillä. Hän kuitenkin argumentoi rohkeasti, viihdyttävästi ja varsin perusteellisesti. Cunningham ei ainoastaan kritisoi ultradarwinismia, vaan auttaa lukijaa myös nauramaan sen kustannuksella. Retorisena helmenä mieleeni jäi kohta, jossa Cunningham kommentoi Dawkinsin ajatusta, että uskonon opettaminen lapsille on moraalitonta ja vahingollista. Cunningham pohtii, mitä lapsille Dawkinsin mukaan pitäisi opettaa. Sitäkö, että Jumala, hyvyys, pahuus, vapaa tahto ja ihmis persoonat ovat illusioita, kuten ultradarwinistit uskovat? Ultradarwinistinen maailmankuva paljastuu Cunninghamin teoksen valossa lopulta varsin ontoksi sekä tieteellisesti että filosofisesti.

ROPE KOJONEN
TEOL. MAIST., HELSINKI

THEODORE FRIEND *Woman, Man, and God in Modern Islam.* Grand Rapids, MI: Eerdmans 2012. 464 s.

Theodore Friendin kirjan otsikko *Woman, Man, and God in Modern Islam* lupaa paljon. Kirjan anti on valitettavasti kuitenkin juuri sitä, mitä voi odottaa valkoisen, kristityn, konservatiivisen amerikkalaisen matkakertomukselta viidessä muslimienemmistöisessä maassa.

Friendin tarkoitus on hyvä. Hän haluaa ”ymmärtää näitä kulttuureita” ja ”jakaa tätä ymmärrystä eteen päin.” Friend asettaa tavoitteekseen kirjoittaa kirja, joka ”korostaa naisten profiilia näissä viidessä kulttuurissa.”

Kirja perustuu Friendin kokemuksiin ja haastatteluihin Indonesiassa, Pakistanissa, Saudi-Arabiassa, Iranissa ja Turkissa. Kirjassa on paljon kuvia, yhteensä viisi laajaa kuvaliitettä. Kuvat eivät ole tasokkaita, eivätkä kovin informatiivisia. Osittain ne päinvastoin korostavat kirjoittajan ulkopuolisuutta kuvaamisissaan yhteisöissä.

Johdannossa Friend harjoittaa itsekritiikkiä ja myöntää, että on outoa, että kristitty mies pyrkii raportoimaan ja arvioimaan naisten oikeuksia, rooleja ja niiden rajoituksia ”islamissa”. Ulkopuolisena ja kieltäidottomana – Friend osaa alueen kielistä indonesiasta – hän kuitenkin pyrkii avoimeen ja tutkivaan dialogiin joko englanniksi tai tulkin avulla.

Friendin lähtökohta on syvän kristillinen. Hänen vakaumuksensa mukaan ihmistä ei voi kuvitella ilman Jumalaa, kuten ei miestä ilman naista tai naista ilman miestä. Friend suhtautuu islamiin kunnioittavasti ja avoimesti, mutta hänen tekstistään kuultaa läpi usko kristinuskon yliveritaisuuteen, kuin myös usko perinteisen sukupuolijärjestelmän luonnollisuuteen.

Kaikki tyypillisimmät musliminaisten kohtaamat ongelmat esitel-

lään. Friend kauhistuu ystävänsä, indonesialaisen miehen puolesta, joka joutuu pyhiinvaelluksella Mekassa selittämään, että nainen, jota hän taluttaa kädestä, on hänen äitinsä. Hän huolestuu Koraanin säkeistä, joissa miehelle annetaan lupa kurittaa vaimoaan fyysisesti. Silti kritiikin islamia kohtaan täytyy Friendin mielestä ilmeisesti tulla ”oikealta” taholta, sillä hän valittaa kanadanpakistanilaisen kriitikon, Irshad Manjin, älykkään protestin vesittyvän hänen julkisen lesboutensa takia! Yhdysvaltalaisen Koraanin tutkijan ja muslimifeministin Amina Wadudin heikkouksiin Friend taas lukee sen, että tämä on aktiivinen afroamerikkalaisten oikeuksien ajaja! Friendin pirtaan sopii paremmin indonesialainen Siti Mushad Muliah, joka profiloituu sanomalla olevansa muslimi, vaimo, äiti ja vasta sitten reformaattori.

Parhaimmillaan Friend on raportoidessaan haastateltaviaan, jotka tuovat esiin yhteiskunnallista realismia. Pakistanilainen Shahnaz Wazir Ali, pääministerin erityisavustaja, sanoo: ”Todellisuus täällä ei pohjautu uskontoon, vaan köyhyyteen ja jäykkään luokkajakoon.” Monet naiset menevät naimisiin teineinä ja näyttävät vanhuksilta kolmikymppisinä. Eivät he tiedä uskonnosta juuri mitään. Shahnaz Wazir Alin mukaan köyhät, jotka onnistuvat nousemaan keskiluokkaan, alkavat vasta silloin ottaa kantaa uskonnollisesti. Vain keskiluokkaiset naiset pitävät burqaa islamilaisen identiteetin merkinä. Köyhillä ei ole siihen aikaa eikä varaa.

Iso osa Friendin kirjasta käsittelee tai sivuaa naisten pukeutumista, mikä on niin kulunut aihe, ettei siihen näin pinnallisella katsauksella voi olla mitään uutta sanottavaa. Yhden mielenkiintoisen, vaikka valitettavan tyyppillisen kielikuvan, Friend raportoi Islamabadista. Siellä hijabiin pukeutuva nuori nainen sanoo hänelle: ”Olen lahja, lahjapaperiin kääritty miehelleni!” Kun annat kukkia, haluat ne tuoreina, kääreessä...!

Pakistania ja Turkia esittelevissä luvuissa käsitellään muun muassa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja Saudi-Arabian kohdalla naisten autilukieltoa, mutta valotetaan myös muutaman naispuolisen huippuammattilaisen elämää. Saudi-Arabiaa koskevassa luvussa otetaan esiin yksi harvoista myönteisistä muslimeihin kohdistetuista stereotyyppioista: yhteisöllisyys ja vanhusten hoito. Friend on todella yllättynyt kuullessaan, että pääkaupunki Riadin, jonka asukasluku on 4,5 miljoonaa, vanhuksista vain viisikymmentä asuu vanhustentaloissa. Kaikista muista huolehtivat omat lapset ja muu perhe.

Theodore Friend on vuonna 1931 Pennsylvanian Pittsburghissa syntynyt amerikkalainen historioitsija ja kirjailija. Hän on aikaisemmin julkaissut teokset *Indonesian destinies* (Harvard University Press 2003), *Between two empires: The ordeal of the Philippines, 1929–1946*, (Yale University Press 1965) ja *The Blue-Eyed Enemy: Japan Against the West in Java and Luzon 1942–1945* (Books on Demand). Friend on vanhempi tutkija amerikkalaisessa think tankissa, Foreign Policy Research Institutessa. Tämä instituutti pyrkii ohjaamaan tutkimusintressejä policy-tutkimukseen, joka edistää Yhdysvaltojen kansallisia intressejä. Instituutti oli vaikutusvaltansa huipulla presidentti Reaganin kaudella, jolloin sitä johti Daniel Pipes. Pipes on jo 1980-luvulta ollut tunnettu islamofoobikko, joka on pyrkinyt rajoittamaan islamin tutkimuksen vapautta Yhdysvalloissa.

Näistä lähtökohdista Theodore Friend on kirjoittanut kirjan, jolla on ilmeisestikin hyvä tarkoitus, mutta joka päättyy toistamaan islamilaisista yhteisöistä tunnettuja ”totuuksia”. Mitään uutta tutkimuksellista tietoa kirja ei tuo esiin.

SYLVIA AKAR
FIL. TRI, HELSINKI